

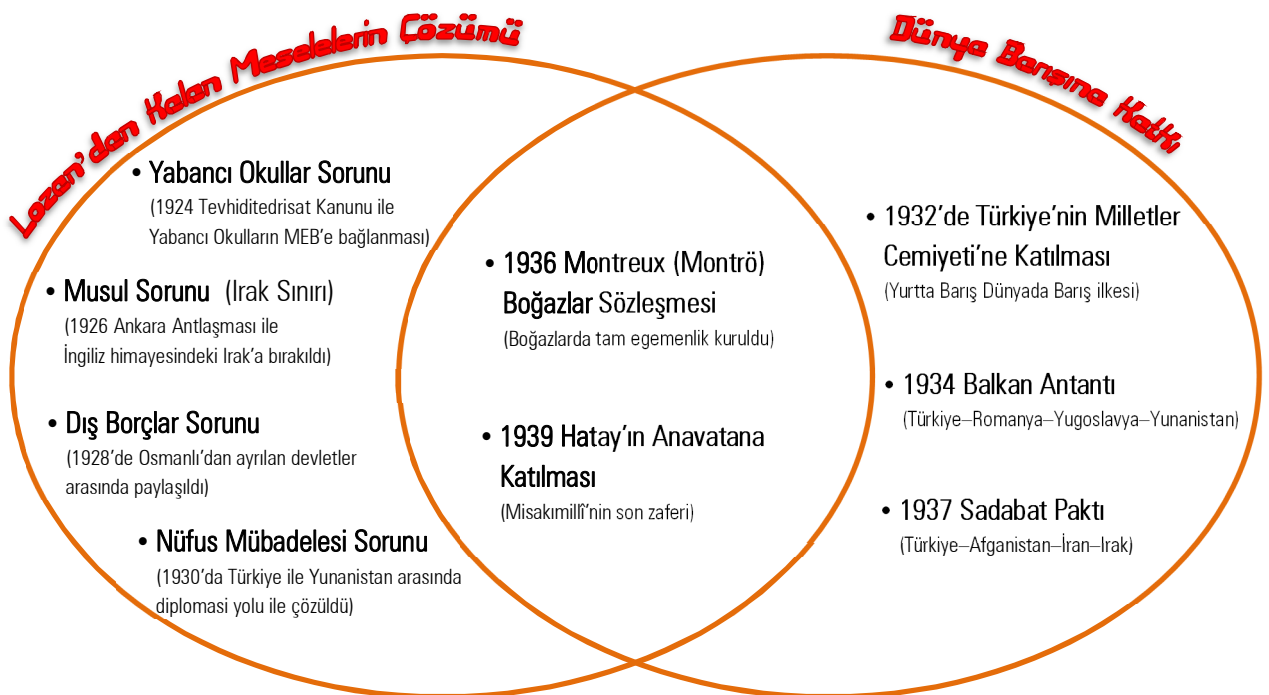
VI. Ünite: ATATÜRK DÖNEMİ TÜRK DIŞ POLİTİKASI

TÜRK DIŞ POLİTİKASININ TEMEL İLKELERİ

- **Tam Bağımsızlık**
 - Bir ülkenin siyasi, askerî, ekonomik vb. alanlarda kendi iradesiyle ve kendi menfaatlerine göre hareket edebilmeli
 - “Ya istiklal ya ölüm” parolası, kapitülasyonların ve Düyûn-u Umûmiye’nin kaldırılması
- **Gerçekçilik**
 - Dış politikada gerçekleşmeyecek hayaller yerine mevcut şartların gereklerine göre hareket etme
- **Akılcılık**
 - Geçmişin sorunlarına saplanıp kalmak yerine mevcut şartları değerlendirerek geleceğe yönelik kararlar alma
- **Mütekabiliyet (Karşılıklılık)**
 - Kendisine dostça yaklaşan ülkelerle iyi ilişkiler kurma ancak düşmanca tavır sergileyen ülkelere gerekli karşılığı verme
- **Millî Menfaatleri Esas Alma**
 - Ülke menfaatlerinin gerektirdiği şekilde hareket etme
- **Barış**
 - Uluslararası sorunların diplomasi ile çözülmesi
 - Yayılmacı değil
 - “Yurtta sulh, cihanda sulh” temel hedef
- **Türk ve Dünya Kamuoyunu Dikkate Alma**
 - Dış Politikada Gücünü millettten alma ve milletin menfaatlerine göre şekillenme
 - Dünyadaki gelişmeleri yakından takip etme ve adımları gelişmelere göre atma

DIŞ POLİTİKADA YAŞANAN GELİŞMELER

- Atatürk dönemi Türk dış politikasının temelini Lozan Barış Antlaşması ile çözüme kavuşmayan meseleler oluşturur.
- Özellikle bu sorunların çözümünde dış politikamızda;
 - tam bağımsızlık – yurtta ve dünyada barış ilkeleri esas alınmıştır.



Yabancı Okullar Sorunu

- Yabancı okullar, I. Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı dönemindeki zararlı faaliyetlerinden dolayı Lozan'da kaldırılmak istenmişse de Türk hukuk kurallarına uymak şartı ile çalışabilmeleri kararı alınmıştı.
- Daha sonraki düzenlemelerle (Tevhiditedrisat Kanunu ile) yabancı okullar;
 - MEB'e bağlanmış
 - Türkçe, tarih ve coğrafya derslerinin Türk öğretmenler tarafından okutulması ve bu okulların Türk müfettişler tarafından denetlenmesi kararları alınmıştır.
- Bu kararlara özellikle Fransa ve İngiltere karşı çıkmış;
 - kurallara uymayan pek çok okul kapatılmıştır.

Not: Türkiye bu sorunu iç mesele olarak görmüş ve bağımsız devlet anlayışı çerçevesinde çözümlemişti.

Musul Sorunu

- Misak-ı Milli sınırları içinde yer alan Musul zengin petrol rezervleri nedeniyle İngiltere tarafından işgal edilmişti.
- Musul'un hangi ülkenin olacağı Lozan'da çözümlenememiş bu konunun çözümü Milletler Cemiyetine bırakılmıştı.
- İngiliz nüfuzu altındaki Milletler Cemiyeti Musul'u İngiltere'nin sömürgesi Irak'a bırakılması kararını almıştı.
- Türkiye, bunun üzerine askeri bir harekât girişimi hazırlıklarına başladı;
 - ★ ancak Şeyh Sait İsyanı nedeniyle müdahalede bulunamadı.
- 5 Haziran 1926 Ankara Antlaşması'yla;
 - Musul İngiltere mandası altındaki Irak'a bırakılacak
 - Irak'ın petrol gelirinin % 10'u 25 yıllığına Türkiye'ye verilecekti.

Not: İç politikada yaşadığımız sorunlar (Şeyh Sait İsyanı) dış politikamızı olumsuz etkilemiştir.

Dış Borçlar Sorunu

- Osmanlı Devleti ilk kez 1854 Kırım Savaşı sırasında dış borç almıştı.
- Ancak zamanla bu borçlarının faizini bile ödeyemez hale gelmiş ve alacaklı devletlerin "Duyun-ı Umumiye"yi kurması ile de ekonomik bağımsızlığını kaybetmişti.

- Lozan Antlaşması'nda, Osmanlı borçlarının Trablusgarp Savaşı'ndan sonra Osmanlıdan ayrılan devlet arasında paylaşılması kararı alınmıştı.
- 1928'de Fransa ile Türkiye arasında borçlar tekrar hesaplanmış
 - bu borçları Türkiye 1929-1954 yılları arasında taksitlerle ödemiştir.

Nüfus Mübadelesi Sorunu

- Lozan Barış Antlaşması'nda;
 - Batı Trakya (Selanik) Türkleri ile İstanbul Rumları hariç Yunanistan'daki Türkler ile Türkiye'deki Rumların mübadele (değiş-tokuş) edilmesi kararı alınmıştı.
- Fakat, Yunanistan'ın İstanbul'da daha fazla Rum bırakmak istemesi *etabli* (yerleşik) sorununu ortaya çıkardı.
- Bu sorun;
 - yerleşme tarihine bakılmaksızın İstanbul Rumları ile Batı Trakya Türkleri *etabli* sayılarak iki ülke arasında diplomasi ile çözüldü.

Montrö Boğazlar Sözleşmesi

- Lozan'da Boğazlar askerden arındırılarak yönetimi başkanı Türk olan uluslararası bir komisyona bırakılmıştı.
 - ★ Fakat bu komisyonun varlığı Türkiye'nin boğazlar üzerindeki egemenlik haklarını kısıtlamaktadır.
- 1930'lu yıllarda İtalya ve Almanya'nın silahlanma yarışına girmesi Boğazların güvenliğini tehlikeye düşürdü.
- İsviçre'nin Montreux Şehrinde; Türkiye, İngiltere, Fransa, Sovyetler Birliği, Japonya, Yunanistan ve Yugoslavya arasında bir antlaşma imzalandı.
- 20 Temmuz 1936 **Montreux Boğazlar Sözleşmesi**'ne göre;
 - ★ Boğazlar Komisyonunun yetkileri Türkiye'ye devredildi.
 - Türkiye Boğazların iki tarafında da asker bulundurabilecek.
 - Ticaret gemilerinin Boğazlardan geçişi serbest olacak; savaş gemilerinin geçişi sınırlandırılacak.
 - Türkiye savaş durumunda Boğazları açık kapatabilecek.
- Montrö Boğazlar Sözleşmesi ile;
 - ★ Türkiye'nin egemenliğini sınırlandıran Boğazlar Komisyonu kaldırılmış
 - Türkiye'nin sınır güvenliği artmıştır.

Türkiye'nin Milletler Cemiyetine Katılması

- Milletler Cemiyeti, I. Dünya Savaşı'ndan sonra Wilson İlkeleri doğrultusunda kuruldu.
- Ancak Cemiyet, kısa bir süre içinde İngiltere'nin güdümüne girdi.
 - Özellikle Musul sorununda Cemiyetin İngiliz yanlısı politikası, Türkiye'yi fazlasıyla rahatsız etti.
- Türkiye'nin uluslararası sorunların çözümünde takip ettiği barışçıl dış politika, dünya devletlerinin takdirini toplamıştı.
- Türkiye'nin barış yanlısı politikaları sonucunda;
 - İspanya'nın teklifi, Yunanistan'ın desteği ile 18 Temmuz 1932'de Türkiye Milletler Cemiyetine üye oldu.

Bilgi: Türkiye, Cemiyete üye olduktan sonra, Boğazlar sorunu ile Hatay sorununu Milletler Cemiyeti kanalıyla ve barışçıl yöntemlerle çözüme kavuşturuldu.

Komşularımızla İş Birliği

- I. Dünya Savaşı'ndan sonra;
 - Almanya ve İtalya'nın saldırgan tutumlarının başlaması üzerine
 - ve "Yurtta sulh, cihanda sulh" ilkesi gereğince Türkiye dış politikada bazı ittifaklar kurdu.
- Batı sınırımızı güvence altına alabilmek için;
 - Yugoslavya, Yunanistan ve Romanya ile
 - 9 Şubat 1934'te Balkan Antantı'nı imzalamıştır.
- Doğu sınırımızı güvence altına alabilmek için;
 - İran, Irak ve Afganistan ile
 - 8 Temmuz 1937'de Sadabat Paktı'nı imzalamıştır.

MİSAKİMİLLÎ'NİN SON ZAFERİ: HATAY

- 1921 Ankara Antlaşması ile Misakımillî'de yer alan Hatay Fransız mandası Suriye'ye özel bir yönetim şartıyla bırakılmıştı.
- Atatürk 1923'te Hatay için;
 - ★ "Kırk asırlık Türk yurdu yabancı elinde bırakılamaz." demiştir.
- Fransa'nın Suriye'ye bağımsızlığını vermesi Hatay'ın bağımsızlığını kazanmasına zemin hazırlamıştır.
- 4 Temmuz 1938'de Türkiye ve Fransa "Hatay Cumhuriyetinin" koruyuculuğunu üstlenen bir dostluk antlaşması imzaladı.
 - Tayfur Sökmen Hatay Cumhuriyeti'nin ilk ve tek cumhurbaşkanı seçildi.
- II. Dünya Savaşı öncesi gerginleşen ortamın da etkisiyle Hatay Millet Meclisi 23 Haziran 1939'da Türkiye'ye katılma kararı almıştır.

Not: Atatürk göremese de Hatay'ın Türkiye'ye katılması, onun çabalarının bir sonucudur. Hatay sorunu Atatürk'ün kararlı tutumu ve çalışmalarıyla çatışma yaşanmadan, Misakımillî'ye uygun olarak, Türkiye'nin lehine çözümlenmiştir.

